

Oiladagi nizolarning turlari va hal qilish usullari

Xolmanova Oyro'zi Akmal qizi, Sabirova Surayyo Farxod qizi Samarqand davlat universitetining Kattaqo'rg'on filiali Aniq va Tabiiy fanlar fakulteti
"Raqqamli texnologiyalar va iqtisodiyot " kafedrası "Ijtimoiy ish"
yo'nalishi talabalari

Annotatsiya :Har qanday oila o'z hayoti davomida muammoli vaziyatlarga duch keladi. Ziddiyat qarama-qarshi maqsadlar,manfaatlar , ehtiyojlar fikirlarning to'qnashuviga olib keladi .Oilaviy mojarolar nizolarga bo'linadi : turmush o'rtoqlar o'rtasidagi nizolar , ota-onalar va bolalar o'rtasidagi nizolar, bobo-buvi va nabiralar o'rtasidagi nizolar , ovsinlar o'rtasidagi nizolar. Oilaviy munosabatlarda nizolar muhim ro'l o'ynaydi . Hozirgi vaqtda tashqi ta'sirlar ham oilaniy nizolarning paydo bo'lishiga olib kelalmoqda. Xususan : ko'p oilalarning moddiy ahvolining yomonlashuvi , turmush o'rtoqlardan birining yoki ikkalasining ham ish bilan band bo'lishi , uylarining uzoq vaqt yo'qligi , ota-onaning farzandlarga vaqt ajratolmasligi va boshqalarni kirgizishimiz mumkin. Ko'pchilik uchun ajrashish oilaviy nizolarga barham beradi, degan fikrni beradi . Ajrashish esa salbiy jaron hisoblanadi . Ajrashishda esa eng ko'p talofat farzandlarga yetadi.

Kalit so'zlar:oilal, er-xotin , muammoli vaziyatlar, bolalar, ajrashish, qiyinchilik, nizolar,mojaro , bolalar , salbiy oqibatlar .

ABSTRACT: Any family faces problems during its life. The conflict leads to a clash of opposing goals, interests, and needs. Family conflicts are divided into conflicts: conflicts between spouses, conflicts between parents and children, between grandparents and grandchildren. disputes, disputes between occupiers. Conflicts play an important role in family relationships. Currently, external influences are also leading to the emergence of family conflicts. In particular, we can include the deterioration of the financial situation of many families, the busyness of one or both of the spouses, the absence of their homes for a long time,

the inability of parents to spend time with their children, and others. For many, it gives the idea that divorce will end family conflicts. Divorce is a negative event. Children suffer the most in divorce.

Keywords: family, couple, problematic situations, children, divorce, difficulties, disputes, conflicts, children, negative consequences.

KIRISH

Oila jamiyatning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Oilaning shakllanishi va rivojlanishi jamiyat hayotidagi siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, ma'naviy munosabatlar bilan bevosita bog'liq ravishda amalga oshgan. Jamiyat hayotida bo'lib turadigan o'zgarishlar, kishilarning turmush tarzi, yashash va mehnat qilish sharoitlari, milliy ahloq me'yorlari, psixologiyasi, diniy e'tiqodlari ham oilaviy munosabatlarning ahloqiy, huquqiy, ijtimoiy mezonlariga ta'sir ko'rsatadi. Oiladagi tarbiya jarayoni ham muhim hisoblanadi. Ibn Sinoning fikricha, tarbiyachi faqat so'zdaгина nasihatgo'ylik bilan tarbiyalamasdan, balki amalda ham bolalarga o'z xulqi bilan ta'sir qilishi kerak. U ota-onaning bolalar bilan olib boriladigan suhbatining sharti to'g'risida mulohaza yuritib: "Siz gaplashish, fikr olishda xayrixohlik talablariga rioya qilgan holda ish ko'rsangiz, yo'ldan adashmaysiz va to'siqlarga duch kelmaysiz". "Bolada yaxshi xarakter va xulq-atvor tarbiyalash uchun uning shaxsini hurmat qilish kerak, uni sevish va e'zozlash lozim. Uning oldida yomon gapirmaslik, ortiqcha harakatlar qilmaslik kerak, lekin tarbiyada talabchanlik bo'lishi lozim", degan g'oyani ilgari suradi. Avvalo, bola yaxshi tarbiyalanishida oilada tinchlik hukmronlik qilishi kerak. Oilada esa nizoli vaziyatlar uchtab turadi. Ota-ona munosabatlari va nikoh tushunchalari bolalarda bo'lgan oiladagi nizolar juda salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ikki kishining istaklari yoki fikrlari to'qnashganda ular umumiy yo'nalishni istashganda, oiladagi nizolar tabiiy jarayon deb bilishadi. Arim hollarda bir-birini tushinmaslik orqali ham nizolar avj olib ketish holatlari kuzatiladi. Ota-ona o'rtasidagi nizolarda doimo farzandlar ko'proq jabr ko'rishadi. Er va xotinda esa dipressiya, stress, umumiy charchash holatlari kuzatiladi. Ba'zi vaziyatlarda nizolardan so'ng oilada yanada

jipslashuv holati ham kuzatiladi. Er-xotin janjallashishiga faqatgina moddiy ahvol emas balki, erkinlik, shaxsga e'tibor, bolalarga vaqt ajratish va boshqa narsalar ham sabab bo'ladi. Bundan tashqari, qarama-qarshi tomon bilan janjallashishni istamagan odamda ham mojaro kuzatiladi. Ba'zi hollarda odamlar o'zlariga zarar yetkazmasdan, bir-birlarini xafa qilishni istamasligi orqali janjal qilishadi. Mojarolar shuni ko'rsatadiki, er-xotinlar fikrining bir joydan chiqmasligi, bir-birini tushunmasligi va tushinishni xohlamasligidir. Mojaro- bu ikki kishi borishga tayyor bo'lgan yo'lning yo'qligidir. Aynan janjal paytida ular uni topishga harakat qilishadi. Bu shuni anglatadiki, odamlar birgalikda harakat qilishni istaydilar, shuning uchun ular hozirgacha eng yaxshi variant deb o'ylagan narsani bir-biriga majbur qilish uchun juda ko'p harakat qilishadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Mazkur maqolani tahlil qilish jarayonida ilmiy bilishning mantiqiylik, tarixiylik, izchillik va obyektivlikning usullaridan keng foydalaniladi. Yoshlarda ijtimoiy faollik holati va amalga oshirish shakllari haqida tahlil olib boriladi. Tursunova N.ning "Yoshlarning ijtimoiy faolligi: tushunchasi va fazilatlari" nomli o'quv qo'llanmasi metodologik manbaa bo'lib belgiandi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Psixologlar oilaviy janjallarni normal holat deb bilishadi. Qarama-qarshiliklar tufayli er-xotinlar bir-birlarini yomon ko'rishni boshlaydilar, hatto undan ham ko'proq ajrashadilar. Shuning uchun har doim paydo bo'ladigan oiladagi nizolarni qanday hal qilish masalasi juda muhim bo'lib qoladi. Odamlar janjallashishi tabiiy, ayniqsa bu odamlar tushmush o'rtog'i va mehribon sherik bo'lsa. Oila munosabatlarida hech qachon janjal bo'lmaydi deyish ahmoqlikdir, chunki dunyoda bir xil ikta odam yo'q. Siz qanchalik yaqin sherik bo'lishishingizdan qat'iy nazar, har doim sizning fikringiz sherigingiz bilan mos kelmaydigan savollar mavjud. Odamlar odatda bahsli masalalarni qanday hal qilishadi? Ular qichqiradi, tanqid qiladi, qoralaydi, janjal qiladi, hatto idishlarni sindirib, yugurib keladi. Hechkimga sir emaski, muammolarni hal qilishning bunday usullari nafaqat sevuvchilarning munosabatlarida iz qoladiradi. Ammo bitta

haqiqatni yodda tutish kerak: qichqirganni eshitish unchalik muhim emas. Shuning uchun janjal va qichqirishdan so'ng ,sheriklar bir-birlari bilan tinch ohangda muloqot qilishni boshlamaguncha , muammo hal qilinmaydi.

Oiladagi nizolarning turlari. Eng keng tarqalgan nizolar tasnifi :

1. Konstruktiv to'qnashuvlar. Turli sabablarga ko'ra bunday to'qnashuvlar mavjud, ammo ularning yechimi ikkala tomonga qoniqish hissi tug'diradi, boshqacha qilib aytganda ,bu o'zaro kelishmovchiliklarni hal qilish uchun kelishuvga aylangan . Bu yosh oilada yoki uzoq yillar tajribaga ega oilada nizo bo'ladimi, natijasi doimo gullab yashnaydi.
2. Yomon nizolar . Bunday to'qnashuvlar jud xavflidir, chunki ularning natijasi ikki tommonni qoniqtirmaydi va ko'p yillar davomida davom ettirishga ,nikohlari bilan qoniqish hissini kamaytirishga ,uzoq vaqt yoqimsiz depozitqoldirib ketishga majbur qiladi. Bunday to'qnashuvlarning tez-tez takrorlanishi ajrashishga olib kelishi mumkin.

Oilaviy mojaro yuzaga kelish sabablari bor ko'p miqdorda ,chunki nikoh nafaqat uyni saqlash va farzand ko'rish , balki ularning istaklarini ro'yobga chiqarish, ehtiyojlarini qondirish va baxtli yashash istagini ham o'z ichig oladi .Erkak va ayol turmush qurushni davom ettirish orqali hayotlarini yaxshilashni xohlaydigan odam bo'lib qolmoqdalar.

Biroq , nizolar, turmush o'rtog'i qarama-qarshi yoki turli xil qarashga ,istaklarga , manfaatlarga ehtiyojar va boshqalarga qarshi to'qnashuv yuzaga kelganda paydo bo'ladi. Er-xotin o'rtasidagi janjallar bo'lishning tez-tez sabablari quyidagilardir:

- Turmush o'rtog'ining birining mastligi .
- Oilavi hayotni o'tkazish bo'yicha qarashlarning farqi .
- Zino .
- Turmush o'rtog'ining xudbinligi.
- Haddan tashqari rashk.

- Sheriklarga nisbatan hurmatsizlik .
- Qondirilmagan ehtiyojlar.
- Turmush o'rtoqlardan birining bolalarni tarbiyalashda yoki hayotni boshqarishda ishtirok etmasligi. Ma'lumki, yuqoridagi sabablarning qaysi biridir ko'proq foizni qaysi biridir kamroq foizni tashkil etadi, lekin baribir o'z o'rnida oilaviy konfliktlarni vujudga keltirmoqda.

Oila nizolarni hal qilish usullari . Oiladagi nizolarni hal etishning ko'pgina samarasiz usullari mavjud,ulardan foydalanish nafaqat qimmatbaho vaqtni olishi mumkin ,balki oiladagi mojaroni yanada kuchaytirishi mumkin.Oiladagi ziddiyatlarni bartaraf etish uchun psixologdan yordam so'rash kerak . oiladagi mojarolarni qo'ni- qo'shni , tanishlar, qarindoshlarga aytish ham mojarolarning kengayishiga olib keladi. Oilada hech qanday qarama-qarshiliklar mavjud emas , chunki oila munosabatlarining o'ziga xos jihati shundaki, qarama-qarshi jinsdagi odamlar butunlay boshqacha hayotiy hikoyalar va turli xil tarbiya bilan oila quradilar .Bu holda bajarilishi mumkin bo'lgan barcha narsalar oiladagi nizolarning oldini olishdir. Oiladagi nizolarni hal qilish uchun ikkala tomon ham bir -birini tushunishga harakat qilishi lozim. Agar ikki turmush o'rtoq bir-birini eshitishga harakat qilsa ,unda muhosaga kelish mumkin. Ittifoq-bu qul va xo'jayin emas , ikki teng sherik birlashmasi hisoblanadi.Ikki turmush o'rtoq o'zaro munosabatlarda qulay bo'lishi kerak ,natijada kimningdir xohis-istaklari amalga oshmagani sababli ittifoq buzulmaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa o'rnida shuni aytish joizki, bu kabi oiladagi nizolarning oldini olish uchun oila ishonchli va bir-biriga nisbatan xurmat munosabatida bo'lishi kerak.Hozirgi paytda yoshlarning hoyu-havasga berilib oila qurishi ham nizolarni , achinarli holatda esa ajrimni keltirib chiqaryapti va ulardan tug'iladigan bolalarning kelajagiga jiddiy ziyon keltirmoqda. Oiladagi nizolar , turli xildagi kelishmovchikillar bolalarning jamiyatga aralashuv jarayoniga yaxshi qo'shila olmasligiga olib keladi.

Oilaviy nizolarni hal qilishda eng avvalo muammolardan qo'chmaslik , balki ularni hal qilish kerak . Oilda nizolarga uchinchi shaxs aralashuviga yo'l qo'ymaslik kerak, chunki ular nizolarning kengayishiga olib kelishi mumkin. Har doim ham ajrim nizolarga yechim bo'lib qolmasligi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YATI

1. Tursunova N. "Yoshlarning ijtimoiy faolligi :tushuncha va fazilatlari"
2. Karimova M "Oila psixalogiyasi" Toshkent 2007
3. Hasanboyeva O, Xoliqov D , Rocc Kemibell , Po'latova Sh.K , Nurnatova M.SH , Jabborova X , Jamilova N , Egamnazarova Sh , Qyumova N , Pirmuhammedova B , Kulay L , Sodiqova Sh , Xojimurodova B , Rasulxo'jayeva M , Avezova R . "Oila pedagogikasi" Toshkent "Aloqachi" nashriyot 2007
4. Muminova D.R. Oila psixologiyasi: Er-xotin bo'lish siri
5. <https://newjournal.org>